

ליקוטי זפסקי הלכות "חוקי היום"

ותלמוד
"חוקי היום"
לעשות רצונך
בלבב שלם

שע"י "חדר הודאה"

שכונת מנחת יצחק פעיה"ק ירושלם תובב"א - בראשות הרב חיים אהרן בלייער שליט"א

151

דיני מצות סוכה

נא לא לעיין בגליון
בשעת התפילה
וקריאת התורה

דיני מעמיד בסכך

מעמיד

א נחלקו הראשונים אם מותר להעמיד את הסכך על דבר הפסול לסכך דהיינו שהסכך יהיה מונח או מוחזק על דבר שמקבל טומאה כגון מתכת באופן שלא היה עומד הסכך כלל בלי הדבר הפסול שמעמידו, והוא נקרא 'פסול מעמיד' (ראשונים סוכה דף כ"א ע"ב), ו"א שאסור מחשש שמא יבוא לסכך בו, שיאמר ששם שכשר להעמיד בו כך כשר לסכך בו (הר"ן והריטב"א). ויש מקילים וס"ל שאין איסור כלל לסכך על דבר שפסול לסכך בו (רא"ש, תרומת הדשן סי' צ"א).

ב **לדינא.** למעשה נוקטים הפוסקים שלכתחילה יש לזוהר שלא להעמידו על דבר הפסול, ובדיעבד או כשאין לו דברים אחרים להעמיד הסכך על גבם, יש להקל (מג"א סי' תרכ"ט סק"ט, חיי אדם כלל קמ"ז סי"ג, שו"ע הרב סי' תרכ"ט סי"ג, מ"ב שם סקכ"ב).

ד **דוגמאות בדיעבד.** אם כבר בנה סוכתו והעמיד את הסכך על דבר המקבל טומאה אינו צריך לסתור אותו (שו"ע הרב סי"ג) ויתכן שמדובר כשזה קשה או טירחא גדולה לתקן (מו"ר בעל שבט הקהתי), וכן מי שאכל בלילה הראשון בסוכה שהסכך שלה עומד ע"י דבר המקבל טומאה, אינו צריך לחזור ולאכול בסוכה אחרת (חזו"א, ארוחות רבינו ח"ב עמ' ר"ח), וכן מי שהולך לבית חמיו וסכך סוכתו עומד על ידי דבר הפסול לסיכוך, מותר לו לאכול שם (הגר"נ קרליץ, חוט שני סוכות עמ' ר"ט) ולברך עליו (הלכות חג בחג פ"ו ס"א הע"ב).

ה **גגון על מסילות אלומיניום.** מרפסת המקורה בגגון המורכב על גבי מסילות אלומיניום, והסיר את הגגון כדי לסכך על גבי המסילות, אין להניח את הסכך על גבי המסילות עצמן כיון שהן פסולות לסיכוך, וצריך להניח קורות עץ על גבי המסילות לכיוון הנגדי של המסילות ולסכך על גבם (בית דוד פ"ו הערה 3).

ו **על קורות ברזל.** מי שיש שטח של סוכה עם קורות של ברזל, כגון במרפסת לפעמים יש קורות של ברזל כל מטר, או כשמחזיקים את מחצלות הסכך עם חוטי ברזל שתקועים בקירות משני הצדדים, לכתחילה אין להניח את הסכך על הברזל עצמו אלא יש להניח קורות עץ על קורות או חוטי הברזל לכיוון הנגדי של הקורות ולסכך על גבם.

על קיר אבן

ז מותר להעמיד את הסכך על גבי קיר אבן ואין בו משום מעמיד אע"פ שאבן הוא דבר שפסול לסכך בו, והטעם משום שאין שכיח לסכך באבן וא"כ אין חשש שמא יאמרו שמוותר לסכך בו (מ"ב סי' תרכ"ט סקכ"ב), ואפילו לשי' החזו"א שמחמיר במעמיד דמעמיד (אות י"א), מותר לסכך על כותל אפילו אם יש חוטי ברזל בתוך הקיר [אייזן-ביטון] משום שאין הברזל נראה, וגם שאינו אלא לחזק הקיר (חזו"א סי' קמ"ג סק"ב ד"ה ולסמוך).

על פסול דרבנן

ח רוב הפוסקים ס"ל שאף לכתחילה מותר להעמיד הסכך בדבר שפסול רק מדרבנן לסכך בו, שמאחר שכל האיסור הוא רק משום גזרה והוא דין לכתחילה, א"כ בדבר שאינו פסול אלא מדרבנן, לא גזרו בו כלל (ביאה"ל סי' תר"ל ד"ה כל, שו"ת מנחת שלמה תנינא סי' נ"ה, הגר"נ קרליץ חוט שני סוכות עמ' ר"א).

ט **להעמיד הסכך ע"י דפנות.** לפי"ז הסתפק הפמ"ג (א"א סק"א) אם מותר להעמיד הסכך ישיר על הדפנות של הסוכה כשהדפנות עשויות מפלסות של עץ [פרוונ"ס] הרחבים יותר מד' טפחים, שהרי הפלסות

עצמם פסולים לסכך בהם מדרבנן מגזרת נסרים (שו"ע סי' תרכ"ט סי"ח), וא"כ כשמסמיכים הסכך על ראש הדפנות הרי מעמידים הסכך ע"י דבר שפסול לסכך בו מדרבנן.

י אמנם מאחר שרוב הפוסקים התירו כנ"ל (אות ח), אין לאסור את זה כלל (בכורי יעקב סק"ד).

מעמיד דמעמיד

יא **דעת החזו"א.** יש פוסקים הס"ל שכמו שמחמירים לכתחילה בדין מעמיד, כך צריכים להחמיר לכתחילה בדין מעמיד דמעמיד והיינו שגם הדבר שמחזיק המעמיד של הסכך יהיה דבר שכשר לסכך בו מה"ת, משום שחוששין לשי' רש"י הס"ל שפסול מעמיד הוא גזרה בעצם הדבר שכל דבר שנעמד ע"י דבר פסול נחשב כפסול עצמו (חזו"א סי' קמ"ג), ולטעם זה גם מעמיד דמעמיד דמעמיד עד כמה פעמים, הכל צריך להיות דבר שכשר לסכך בו (שו"ת מנחת שלמה תנינא סי' נ"ה).

יב לפי דבריו, אסור לכתחילה לחבר הקורות של עץ שעליהם מונח הסכך עם מסמורים באופן שכל כובד הקורות הם על המסמורים שהרי המסמורים נחשבים כמעמיד דמעמיד, וכן אסור לסכך על דפנות כשהדפנות מחוברות יחד עם מסמורים, ברגים או אוזיקונים [plastic wire-ties] באופן שבלעדיהם לא היו הדפנות עומדות כי גם זה נחשב מעמיד דמעמיד.

יג אמנם אפשר לחבר קורה של עץ לקיר אבן ע"י מסמרי עץ באופן שהם יכול להחזיק העץ לבד, ואז אפשר גם להוסיף מסמורים של ברזל לחיזוק בעלמא, ועל קורה של עץ זה אפשר להסמיך הקורות עץ שמחזיקים הסכך.

יד **רוב מתירים.** אמנם רוב הפוסקים מתירים לכתחילה מעמיד דמעמיד, ומותר להחזיק המעמיד של הסכך ע"י מסמורים או שאר מיני מתכת או דברים הפסולים לסכך בהם (שו"ע סי' תרכ"ט, מג"א סק"ט, ביאור הגר"א שם, שו"ע הרב, חיי אדם, בכורי יעקב, מ"ב סק"ז), וכך הוא מנהג העולם, בפרט שגם פסול מעמיד ראשון אינו אלא דין לכתחילה ואינו פוסל בדיעבד, כ"ש שאין צריכים להחמיר במעמיד דמעמיד (הגר"ז הלוי, מועדים וזמנים ח"ח על ח"א סי' פ"ב, גאב"ד טשעביץ הובא בארוחות רבינו ח"ב עמ' ר"ז), אם לא לאלו שרוצים להדר ולהחמיר לצאת ידי חובתם לפי כל השיטות.

טו **להחזיק הסכך של יעוף.** גם כשמחזיקים סכך שלא יעוף ברוח מצויה צריכים לדקדק שלא יהיה ע"י דבר שפסול לסכך בו ומשום מעמיד, [ועי' גליון 60 (אות מ"א והלאה) פרטי דינים בזה, הודפס בקובץ גליונות חוקי חיים ח"א].

דיני אכילה בסוכה וברכתה

אכילת קבע ועראי

טז **דר בסוכה.** מצות ישיבת סוכה שיהיה אוכל ושותה ודר בסוכה כל שבעת הימים בין ביום ובין בלילה כדרך שהוא דר בביתו בשאר ימות השנה, וכל שבעת ימים עושה אדם את ביתו עראי ואת סוכתו קבע (שו"ע סי' תרל"ט ס"א).

יז דוקא קביעת סעודה מחויב לאכול תוך הסוכה, אבל אכילת עראי מותר מעיקר הדין לאכול חוץ לסוכה, (שו"ע שם סי' ב) שאכילת עראי לא חשיב לחייבו בסוכה, דאף בביתו מצוי שאוכל עראי חוץ לביתו (מ"ב סק"ב), ונפרט כמה דברים שמוגדרים כאכילת עראי.

יח **המחמיר על עצמו.** המחמיר על עצמו ולא יתה חוץ לסוכה אפילו מים, הרי זה משובח (ש"ע שם), וכן פת פחות מכשיעור (מ"ב סק"י) או שאר הדברים שיתבאר לקמן שמעיקר הדין מותר לאכול חוץ לסוכה (א"ר). ו"א הטעם החומרא משום שבכך גודר עצמו שלא יבוא לאכול אכילת קבע מחוץ לסוכה (ש"ת שואל ומשיב רביעאה ח"ג סי' י"א), ורוב הפוסקים נוקטים הטעם שמקיים בזה מצותו שישבת סוכה ומצוה מן המובחר אלא שלא חייבוהו חז"ל לעשותו (הגר"י הלוי, קונטרס הביאורים סוכה סי' י"ז, שנות אליהו הובא בביאה"ל סי' רל"ב סי"ב ד"ה ואם).

פת

ט **אם אוכל רק כביצה מפת נחשב כאכילת עראי ומותר לאכול מעיקר הדין חוץ לסוכה,** ובשיעור זמנינו הוא בערך 40-50 גרם אבל יותר מזה אין לאכול חוץ לסוכה, אכן לענין ברכת 'לישב בסוכה' על אכילת פת צריך לאכול יותר מכשיעור שתי ביצים של זמנינו והוא בערך 90-100 גרם (שיעורין של תורה שיעורי המצוות אות כ"א וכו').

כ

אכילת השיעור יותר מכדי אכילת פרס. נחלקו הפוסקים כשאוכל יותר משיעור ביצה של פת חוץ לסוכה, אם מועיל להשהות אכילתו יותר מכדי שיעור אכילת פרס כדי שלא יחשב אכילתו חוץ לסוכה באיסור, ו"א שכל שמקפיד לאכול יותר מכדי אכילת פרס, כגון שאוכל השיעור ביצה פרוס על עשר דקות, מותר ועדיין נחשב כאכילת עראי (בכורי יעקב סק"ג, שיעורי תורה סי' ג' סק"ט).

כא

וי"א ששיעורי אכילת פרס אינו מועיל לענין אכילה חוץ לסוכה שהרי גם חוץ לבית לא היה אוכל כמות זה של פת אף כששוהה באכילתו יותר מכדי אכילת פרס (הכמה שלמה סי', מקראי קודש סוכות ח"א סי' ל"א), וכן אכילה בתוך הסוכה לענין ברכת 'לישב בסוכה' כשאוכל שיעור המחייב ברכה, שאפילו אם שוהה באכילתו יותר מכדי אכילת פרס ס"ל להניי פוסקים שאפשר לברך 'לישב בסוכה' (הכמת שלמה שם, חוט שני סוכות עמ' רמ"ה), אם לא שהוא לביל ראשונה של סוכות שאז חייבים לאכול כזית ראשון תוך כדי שיעור אכילת פרס (מ"ב סי' תרל"ט סק"ב) שהוא לחומרא תוך 2 דקות (שיעורין של תורה).

מזונות

כב **תבשיל של מזונות.** תבשיל של חמשת מיני דגן, כגון פסטה, קוסקוס, 'לוקשען קוגל' וכדומה, חייב בסוכה כשהוא אוכל אותו בקביעת סעודה (ש"ע שם סי' ב), דהיינו שאוכל אותו בחבורה, או שאוכל שיעור חשוב שקובע סעודתו בזה (מ"ב סק"י) והוא כשיעור ג' או ד' ביצים (ש"ע סי' רס"ח סי' ג' ומ"ב שם סק"י), ויש המחמירים שגם בזה דינו כפת וכל שיותר מכביצה חייב בסוכה (מ"א), ולכן יש להחמיר לא לאכול יותר מכביצה חוץ לסוכה אבל אין לברך עליו 'לישב בסוכה' רק כשיקבע סעודה עליו כנ"ל (מ"ב שם).

פת הבא בכיסו

כג **באקראי.** כשאוכל פת הבא בכיסו באקראי כגון עוגה או ביסקוויטים, כשאוכל פחות מכביצה מעיקר הדין אי"צ סוכה, אבל יותר כביצה צריך סוכה, מ"מ מאחר שנחלקו הפוסקים בדינו נכון לשהות בסוכה בזמן מה לאחר האכילה כדי לברך 'לישב בסוכה' ולכוון בברכתו על האכילה וגם על הישיבה שנעשה כמעשה דירה (מ"ב סק"י), וגם באופן כזה מברך קודם 'מזונות' ואח"כ 'לישב' (חוט שני סוכות עמ' ר"ג).

כד **בקיידוש או ארוחת בוקר.** כשאוכל פת הבא בכיסו כתחליף לארוחת בוקר, או בשבת וי"ט במקום קידוש, כל שאוכל יותר מכביצה אין לו לאכול חוץ לסוכה כלל, ויכול גם לברך עליו 'לישב בסוכה' אפילו אם אינו שוהה בסוכה אחר האכילה משום שמוחשבתו עושהו קבע (מ"ב שם).

פירות

כה מיני פירות מעיקר הדין מותר לאכול חוץ לסוכה (ש"ע שם), ואפילו אם קבע סעודה עליהם (רמ"א שם), שאפילו הרבה פירות בקביעות נחשבים רק כאכילת עראי דפת (מ"ב שם), ולכן אפילו אם אוכל הרבה ושוהה בסוכה עם אכילתם אין לברך עליהם 'לישב בסוכה'.

כו **ז' מינים.** גם כשאוכלים פירות מ'ז' המינים כגון רימון או ענבים, אינם צריכים סוכה מעיקר הדין, ולכן גם כשקובעים סעודה עליהם אין לברך עליהם 'לישב בסוכה', ואפילו תמרים שמזינים (גמ' ברכות דף י"ב ע"א) אינם קובעים לחיוב סוכה.

בשר, גבינה, ביצים וירקות

כז כשאוכלים בשר, גבינה, ביצה, אורז, ירקות וכדומה, ו"א שמעיקר הדין מותר לאכול חוץ לסוכה משום שאפילו שאוכלים הרבה מהם אין זה קביעות כפת (ש"ע שם ומ"ב סק"ג), ו"א שאם אוכל מהם דרך קבע נחשב לאכילת קבע וחייב לאכול בסוכה (מ"ב סק"י) ובפרט בזמנינו שרוב בני אדם אוכלים סעודה שלמה כארוחה עיקרית בלי פת (השוות והנהגות ח"א סי' שני"א), אמנם מ"מ אין לברך 'לישב בסוכה' עליהם מאחר שאינו פת.

י"ן

כח **דרך עראי.** גם שתיית יין נחשבת לעראי ומעיקר הדין פטורה מן הסוכה (ש"ע שם) אפילו כשקובע שתייתו על היין (רמ"א ומ"ב שם).

כט

דרך קבע. אבל יש פוסקים הס"ל שאם שותים יין בקביעות דהיינו בחבורה, או ששותה הרבה יין, חייבת בסוכה, אמנם הרבה פוסקים נוקטים שאין לברך עליה 'לישב בסוכה' (מ"ב סק"ג), וכמה פוסקים ס"ל שגם יש לברך עדיף, ולכן עדיף לאכול עם מיני מזונות או תוך סעודה (מ"ב שם), וה"ה שאר משקים חשובים שרגילים לקבוע עליהם.

ל

הבדלה. יש להבדיל על כוס בתוך הסוכה מאחר שכל השנה הדרך להבדיל בתוך הבית והוא קיום של 'תשב כעין תדור' (מ"ב סי' תרל"ט סק"ל), ומשום שבדרך כלל לא מברכים 'לישב בסוכה' על יין לבד, יש הס"ל שגם בהבדלה אין לברך, אמנם יש הס"ל שבהבדלה על הכוס כן מברכים 'לישב בסוכה' (לוח א"י) משום שאין אדם עושה הבדלה בשוק ממילא נחשבת עצם הבדלה לקביעות (הגרש"א, שש"כ פ"ח הע" ק"ג), ומ"מ נוהגים לאכול מיד אחרי הבדלה מיני מזונות ולשהות בסוכה קצת כדי לצאת ידי כל הישטות (הגרש"א).

לא **ברית בבית המדרש.** כשמתיקים ברית בבית מדרש, אפשר לברך על הכוס ולשתות מהיין חוץ מסוכה מאחר שמעיקר הדין יין אין צריך סוכה (אות כ"ח), מ"מ עדיף לשתות פחות מרביעית כך שאין עליו שום קביעות, ואין דין שתיית רביעית בכוס של ברית מאחר שאינו מדינא דגמרא (הגרש"א, ש"ת מנחת שלמה ח"ב סי' נ"ח אות ל"ט).

מים או משקים

לב מים או שאר משקים מעיקר הדין מותר לאכול חוץ לסוכה אפילו כששותים הרבה (ש"ע שם), מ"מ מי שמחמיר אפילו על מים לשתות בסוכה, כ"ש כל הדברים שהזכרנו, הרי זה משובח כנ"ל (אות י"ח).

ברכת 'לישב בסוכה'

תקנת הברכה

לג **על הכניסה לסוכה.** נחלקו הראשונים אימתי ועל מה מברכים 'לישב בסוכה', ו"א שכל פעם שנכנס לסוכה בין כדי לאכול בין לשבת בה או לישון בה, מברך 'לישב בסוכה' (הרי"ף כ"ב ע"א, רמב"ם פ"ו ה"ב).

לד

על האכילה. ו"א שמברך רק על האכילה שהיא עיקר הישיבה, ופוסט את השינה ושאר כניסות שהם טפלים לאכילה (ר"ת הובא בתוס' ברכות דף י"א ע"ב ד"ה שכבר) וכך מנהג העולם (מ"א סי' תרל"ט סק"י) לברך רק כשאוכלים בקביעות סעודה כמבואר לעיל.

לה

לאכול לפני ישיבה בסוכה. ו"א שכדאי לצאת כל הדיעות ולכן מיד בואו לסוכה ודעתו להישאר שם לזמן מה יאכל יותר מכביצה 'מזונות' ויברך עליו 'לישב בסוכה', אף שדעתו לאכול הסעודה רק לאחר זמן, ואז אינו שוב מברך 'לישב' לפני הסעודה (מ"ב סי' תרל"ט סק"י) אבל יש לציין שה רק עדיפות בהנהגה, אבל אין לעכב כניסתו לשבת בסוכה מטעם שאין לו 'מזונות' או שאינו תאב לאכול ולברך עליו.

לו

לאכול לפני השינה. וכן טוב לאכול דבר שמחייב ברכת 'לישב בסוכה' לפני השינה כדי שגם קיום מצות שינה בסוכה שהוא לזמן ארוך יוקדם בברכה עליו (תוס' ר' יהודה החסיד ברכות שם, רא"ש סוכה פ"ד סי' ג').

ההולך באמצע סעודתו לסוכת חבירו

לז **היה בדעתו.** ההולך באמצע סעודתו מסוכת חבירו, וממשיך סעודתו לסוכת חבירו, אם בשעה שביקר 'לישב בסוכה' היה בדעתו ללכת אליו, אינו מברך שוב (מ"ב שם סק"ח), ואדם שהולך בקביעות לטיש אצל רבו, נחשב כהיה בדעתו, ואינו מברך שוב שם.

לח

לא היה בדעתו. אם לא היה בדעתו ללכת, נחלקו הפוסקים אם לברך שוב 'לישב בסוכה' (מ"ב שם ובשעה"צ), ולכן ספק ברכות להקל ואין לברך.

בברכת "גוט יום טוב וגוט קוויטל"

לתרומות

גליון זה נתרם לרגל חג הסוכות ע"י ידידנו
הרה"ג ר' אברהם זאב בלייער שליט"א
ר"מ בישיבת בית אהרן וישראל ירושלים
ומח"ס "אזי יבקע" וילקוט שיעורים "אגודות אוזב"
שיזכה לרווח רוב נחת דקדושה מכל צאצאיו ותלמידיו
במנוחת הנפש והצלחה וסיועוה רשמיא בכל ענינים
ולברכת החג

ארבעת המינים
שעות קבלת הקהל לבדיקת
ארבעת המינים בימים אלו
"בחדר הוראה"
בין 5:30 עד 9:00 אחה"צ